

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Tarkastusvaliokunnan kuulemistilaisuus 19.2.2026

K 18/2025 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2025; Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen keskeiset valtionavustukset

1. Turvakotitoiminta, Rikos- ja riita-asioiden sovittelu sekä Nollalinja

Turvakotien ja Nollalinjan toiminta perustuu lakiin ja Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Toiminnot toteuttavat osaltaan nykyistä hallitusohjelmaa, vastaavat THL:n ja STM:n väliseen tulossopimukseen kirjattuihin tavoitteisiin ja edistävät THL:n strategisia painotuksia. Näiden toimintojen ohjaus ja kehittäminen muodostavat kiinteän osan THL:ssä tehtävästä kansallisesta väkivallan ehkäisytyöstä, joka muodostaa johdonmukaisen ja ehjän kokonaisuuden väkivallan ehkäisyn sekä siihen puuttumisen näkökulmasta. THL katsoo, että toimintojen sijoittuminen THL:lle on tarkoituksenmukaista ja tukee väkivallan haittojen ehkäisyä valtakunnallisesti. Rikos- ja riita-asioiden sovittelu siirtyy oikeusministeriön hallinnonalalle vuoden 2027 alusta.

Turvakotitoiminnan ja Nollalinjan palveluntuottajat valitaan avoimella haulla. Rikos- ja riita-asioiden sovittelun palveluntarjoajista suurin osa on valittu jo aiemmin, kun aluehallintovirastot olivat järjestämisvastuussa sovittelupalveluista. Palvelun tuottamisesta on sovittu toistaiseksi voimassa olevilla puitesopimuksilla.

THL kerää ja seuraa palveluja koskevaa asiakaspalautetta ja tilastoja. THL käy myös palveluntuottajien yksiköissä vierailuilla sekä hyödyntää palveluntuottajilta ja asiakkailta saatua tietoa kehittämistyössä.

THL katsoo, että väkivaltaerityisten palvelujen (Nollalinja ja turvakotipalvelut) näkökulmasta nykytilanne valtionavustusten kokonaisuudesta on toimiva.

2. Terveysten edistämisen määräraha

Terveysten edistämisen määräraha perustuu lakiin. Vuosittain vaihtuvat painopisteet valmistellaan yhteistyössä THL:n asiantuntijoiden ja STM:n kanssa. Painopistetyöskentely tukee THL:n kansallista ohjaustehtävää ehkäisevän päihdetyön osalta. Lisäksi rahoitettavat hankkeet linkittyvät THL:n edistämisiin sisältöalueisiin.

Hankehakemukset käsitellään painopistealueiden asiantuntijoista koostetuissa arviointiryhmissä. Määrärahan käytöstä laadittu käyttösuunnitelmaehdotus vahvistetaan STM:ssä. Valmistelu tehdään yhteistyössä mm. STEA:n ja OKM:n kanssa, jotta vältetään päällekkäisiltä rahoituksilta. THL koostaa vuosittain STM:lle edeltävän vuoden toiminnasta yhteenvedon, jossa arvioidaan käynnissä olevien hankkeiden etenemistä ja tavoitteiden toteutumista. THL toteuttaa kolmen vuoden välein ulkoisena toimeksiantona tarkemman vaikutusten arvioinnin. Lisäksi vuonna 2025 alkaneiden TE-määrärahan ns. lisäosan teemoihin (lääkäiden ja omaishoitajien toimintakyvyn edistäminen sekä nuorten katuväkivallan ehkäisy) liittyvien hankkeiden osalta THL tekee arviointitutkimusta hanketoiminnan vaikutuksista.

TE-määrärahan prosessit ovat vakiintuneita ja toimivia, ja niitä kehitetään tarvittaessa jatkuvasti. Terveysten edistämisen määräraha sopii osaksi THL:n tehtäviä.

3. Ruoka-aputoiminnan valtionavustus

Kunta tai hyvinvointialue voi hakea hankehallinnoijana oman hyvinvointialueensa ruoka-aputoimijoille valtionavustusta ruoka-avun toteuttamisen kustannuksiin.

Avustusta pyritään ohjaamaan maantieteellisesti mahdollisimman kattavasti. Hankehakemusten arvioinnissa käydään läpi sisällöllisiin tavoitteisiin liittyvät kriteerit ja hanketoimijoille asetetut vaatimukset.

Väliraportoinnin avulla tarkastellaan toteutuneiden kustannusten hyväksyttävyyttä sekä sisällöllistä toimintaa. Ruoka-aputoiminnan valtionavustuksen hankehallinnoijilla on lupa edelleen välittää avustusta, ja niillä on itsenäinen vastuu valita hankkeen osatoteuttajat sekä jakaa käytössä oleva avustus osatoteuttajien kesken. Hankehallinnoijat ovat myös vastuussa osatoteuttajien ohjeistamisesta avustuksen käyttöön valtionavustusehtojen mukaisesti.

Avustusmekanismi ei ole vielä vakiintunut, koska toiminta on vasta alkanut THL:ssä. Toistaiseksi tuloksellisuuden arviointia ei ole vielä toteutettu. THL on tehnyt yhteistyötä Kirkkopalveluiden, Suomen Punaisen Ristin ruoka-avun koordinaation kehittämishankkeen 2024–2026 ja hankehallinnoijien kanssa.

Sisällöllisesti hanketoiminnalla ei ole vahvaa yhteyttä THL:n työhön.

4. Käypä hoito -suositukset: Suomalainen lääkäriseura Duodecim

Käypä hoito -suositukset ovat vakiinnuttaneet paikkansa osana terveydenhuollon sisältöohjausta. Suositukset ovat muodostaneet kansallisen hyvän hoidon standardin. Suositusten laatiminen nojaa pitkälti vapaaehtoistyöhön, jota täydennetään toimituksellisella tuella. *Suositusten ylläpitoa voikin pitää valtion näkökulmasta erityisen kustannustehokkaana.*

5. Kansalliset hoitosuositukset: Hoitotyön tutkimussäätiön Hotus

Näyttöön perustuvan toiminnan velvoite pohjautuu terveydenhuollon ammattihenkilöstöä sitovaan lainsäädäntöön ja eettisiin ohjeisiin.

Hotuksen tuottamat kansalliset hoitosuosituksat vastaavat osaltaan hyvinvointialueiden tarpeeseen kehittää palvelujen laatua, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta.

6. Yleisesti valtionavustusten hauista ja käytön valvonnasta

THL:n myöntämät valtionavustukset perustuvat avoimiin hakuihin, joista ilmoitetaan valtion yhteisessä sähköisessä valtionavustusjärjestelmässä, tai valtion talousarviossa THL:n toimintamenomomentin mitoituksessa huomioon otettuihin valtionavustuksiin, jotka myönnetään ennalta nimetyille avustuksen saajille. Useampivuotisiin valtionavustuspäätöksiin pohjautuvissa hauissa valtionavustuksen saaja hakee tulevan vuoden määrärahaa syksyisin.

Hakemusten käsittelyn jälkeen annettavan, pääjohtajan allekirjoittaman päätöksen liitteenä annetaan tarkemmat avustuksen käyttöä koskevat ehdot. Avustusmuoto huomioon ottaen valtionavustusten saajat (esim. turvakotitoiminta) antavat avustuksen käytöstä vuosittain väliselvityksen sekä edellistä vuotta koskevan ns. lopputilityksen. Lisäksi THL edellyttää kaikilta palveluntuottajilta erillistä, vain avustuksen kohteena olevaan toimintaan kohdistuvaa tilintarkastusta, josta toimitetaan THL:lle lausunto. Myös THL suorittaa itse kilpailuttamansa tarkastusyhteisön avustuksella vuosittain muutamia erillisiä palveluntuottajiin kohdistuvia, valtionavustuksen käyttöön liittyviä tarkastuksia.

Rahoitettujen hankkeiden hankesuunnitelmien toteutumista seurataan ja valvotaan väliraporttien, maksatushakemusten ja loppuraportin avulla. Lisäksi THL:n asiantuntija on mukana eräiden hankkeiden, sekä valtionavustusta saavien tahojen, ohjaus- tms. ryhmätyöskentelyssä. Kunkin valtionapumuodon valtionavustusehtoja tarkastellaan vuosittain, minkä yhteydessä niitä tarvittaessa päivitetään.

THL näkee, että valtionavustusten hallinnointi toimii varsin hyvin valtion (Valtiokonttorin ylläpitämässä) sähköisessä valtionavustusjärjestelmässä tukien THL:n jo sinänsä hyvin toimivia sisäisiä prosesseja. Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto totesi avustusten valtionapukelpoisuutta koskevassa tarkastuksessaan (tarkastuskertomus 13/2025), että THL oli noudattanut säädöksiä ja hyvän hallinnon periaatteita hyväksyessään valtionavustuksen saajan valtionapukelpoiseksi tai kustannusten korvauksiin oikeutetuksi sekä oli järjestänyt turvakoti- sekä sovittelutoiminnan kustannusten korvausten valvonnan asianmukaisesti.

Lopuksi THL haluaa kiinnittää huomiota siihen, että virastoille ja laitoksille määrättyjen uusien valtionapuviranomaistehtävien yhteydessä määrärahoihin tulisi varata riittävä osuus myös valtionavustusten hallinnointia varten.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp